

ریاست جمهوری
مرکز بکارهای های تحول و پیشرفت

بررسی برترین تجارب جهانی فناوری شهروندی

شماره بیست و هشتم، ۱۱ تیر ماه ۱۳۹۹

گزارش راه‌حل‌های نوآورانه افزایش مشارکت مردمی
در حاکمیت، بر بستر فناوری‌های داده‌محور

در این شماره می خوانیم...

- منافع و ره‌آوردهای قانون سپاری
- مبانی سیاستی ضرورت بکارگیری رویکرد قانون سپاری
- معرفی برخی از سامانه‌ها و پروژه‌های قانون سپاری (ادامه)
- معرفی سامانه «پارلمان و شهروندان» فرانسه

منافع و ره‌آوردهای قانون‌سپاری

منافع و ره‌آوردهای قانون‌سپاری را می‌توان در دو دسته‌ی منافع عمومی و همچنین منافع اختصاصی بیان کرد. دسته‌ی منافع عمومی یعنی کمک قانون‌سپاری به مواردی مانند ارتقای مقبولیت نظام سیاسی حاکم و ... . منافع اختصاصی بیشتر به نظام قانون‌گذاری و فرآیندهای آن اشاره دارد. در ادامه به صورت مختصر به این منافع اشاره می‌کنیم:

● منافع عمومی قانون‌سپاری:

- ارتقای مقبولیت سیاسی نظام
- تقویت سرمایه‌ی اجتماعی و اعتماد عمومی
- بهبود مسئولیت‌پذیری حکومت
- ارتقا و ایجاد حکمرانی موثرتر با استفاده از ایده‌های متنوع‌تر و از طریق دخالت دادن مخاطبان بیشتر

● منافع اختصاصی قانون‌سپاری:

- ارتقای کیفیت قوانین
- کمک به اجرای بهتر قوانین (به دلیل مشارکت‌دهی مردم)
- کمک به جامعیت قوانین (به دلیل نظرخواهی از عموم مردم)

۱. منبع:

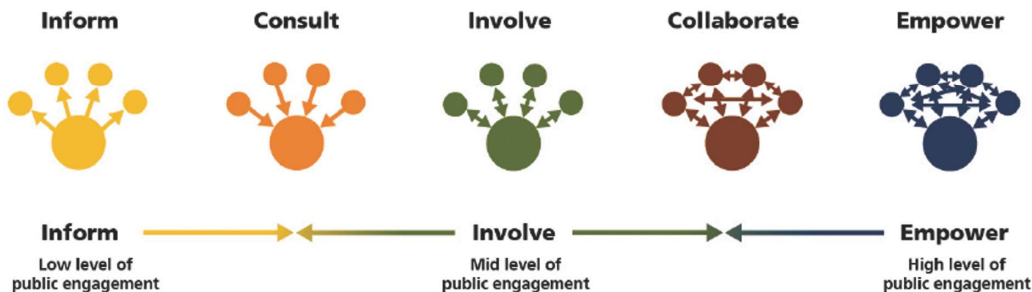
[https://www.thegovlab.org/stat-
ic/files/publica-](https://www.thegovlab.org/statistic/files/publica-)

می‌توان منافع قانون‌سپاری را از جنبه‌ی منافع آن برای جامعه و منافع آن برای دولت نیز بیان کرد:

۱. منافع قانون‌سپاری برای جامعه

منافعی که برای کلیت یک جامعه می‌توان در نظر گرفت، بسیار است. مردم جامعه، از طریق دخالت داده شدن در سطوح بالای تصمیم‌گیری، آن هم در حوزه‌های حکمرانی و حکومت‌داری، رشد می‌یابند؛ به عبارتی نرخ درک سیاسی و حاکمیتی ایشان بالا می‌رود. قانون‌گذاری جمعی، یک راه میانبر برای رسیدن به این نتیجه است، و البته خیلی ساده. پیچیدگی‌های برخی از فرایندها به قدری است که درک سیاسی و حاکمیتی مردم تاب مقاومت در برابر آنها را ندارد. اما قانون‌گذاری جمعی -که توضیح آن خواهد آمد- الگویی بسیار ساده برای این نتیجه در چنته دارد. نیز رشد درک سیاسی و حاکمیتی مردم، به دولت این کمک را می‌کند که به تکامل بیشتری برسد و موجبات هم‌افزایی میان این دو فراهم می‌شود.

۲. منافع قانون‌سپاری برای دولت

و اما منافعی که برای دولت‌ها در نظر گرفته می‌شود، به مراتب بیشتر از آن چیزی است که گمان برده می‌شود. مشارکت مردم و حضور مردم یک کشور در حل مسائل و مشکلات آن کشور، باعث افزایش اقتدار و قدرت دولت خواهد شد. این پدیده میمون (افزایش اقتدار و قدرت) علاوه بر بالا بردن امنیت و قدرت تاثیرگذاری در برابر کشورهای دیگر، همچنین ضمانت بقای دولت‌ها و حکومت‌ها

را فراهم می‌کند. هرچه در یک کشور، مردم با دولت و قدرت مرکزی رابطه‌ی نزدیک‌تر و محکم‌تری داشته باشند، دولت مذکور، قوی‌تر و تواناتر خواهد بود. این به معنای وجود مردم پرفعالیت و دولتی کارآمد، به صورت هم‌زمان است. اما منفعت دومی که دولت‌ها از این پدیده، قانونگذاری جمعی، خواهند برد، به هیچ وجه، کمتر از منفعت نخست نیست. همانطور که در شماره‌های قبل گفته شد، نظام تقنینی ما که در حقوق اساسی از آن سخن رفته است، علی‌رغم پایبندی به ارزش‌های ناشی از مشارکت مردمی و مردم‌سالاری، در بعد نظری بسیار کهنه و فرسوده تلقی می‌شود. علاوه بر این فرسودگی که مشکل نظری این فرایند است، مشکلات عملی و اجرایی چندین برابر است. تنها با نظر به اجرایی سازی این فرایند است که می‌توان از نقصان‌های بسیار آن مطلع شد. محصول اجرایی چنین فرایندی، مشکلات فراوان در حوزه‌ی قانون‌گذاری و همچنین سلامت و کیفیت قوانین است. بسیاری از قوانین، دارای ابهامات سرنوشت‌سازی هستند.

به تجربه‌ی بسیاری از کشورها و پلتفرم‌های دیگر، کیفیت قوانین خروجی که در آن‌ها از پلتفرم‌های قانون‌گذاری جمعی استفاده شده است، به نحو چشمگیری بهبود داشته است. این نشان می‌دهد که مردم می‌توانند با مشارکت در قانون‌نویسی، تاثیری شگرف در بهبود متون قانونی (با شاخص‌های مختلف) داشته باشند. در کنار این، هزینه‌های گزاف قانون‌نویسی نیز، بسیار ناچیز شده است.

چرا که در برابر برخی از مراحل پیچیده و هزینه‌بر، تنها به ایجاد یک وبسایت بسنده می‌شود. و در نهایت، قانون‌گذاری جمعی، بسیار زودتر از فرایندهای فعلی عمل می‌کند و سرعت قانون‌گذاری (در مواقع مورد نظر) به شدت بالا می‌رود؛ این یعنی توانایی تصمیم‌گیری سریع و ممانعت از هدر رفت زمان. این منفعت، برای طیف وسیعی از دولت‌ها، جذاب است.

یک منفعت دیگر نیز برای دولت‌ها باقی مانده است. در فرایندهای معمول، پیشنویس‌های قانونی، محصول کار چند استاد ماهر و پژوهشگر است که با نهادهای ذیل مجلس همکاری می‌کنند. اما در قانون‌گذاری جمعی، پلتفرم مربوطه این امکان را فراهم می‌آورد که عموم استادان و پژوهشگران متخصص در یک حوزه بتوانند در قانون‌گذاری مشارکت جویند. علاوه بر آن‌ها، افراد دخیل و مرتبط نیز می‌توانند تاثیرگذار باشند؛ حضور این گونه افراد، می‌تواند باعث بالارفتن امکان اجرایی‌پذیری قانون شود. علاوه بر آن‌ها، مردمان عادی با دانش و تجارب خود، می‌توانند کمک‌کار قانون‌گذاری و قانون‌نویسی شوند. بدین ترتیب، علاوه بر این که می‌توان از تخصص‌های گوناگون علمی استفاده کرد، از نظر نخبگانی افراد دخیل و کسانی که هر روزه با موضوع مورد نظر تعامل دارند نیز می‌توان بهره برد و آن را با خردجمعی موجود میان مردم، صیقل زد. پختگی اینچنینی قوانین، کار دولت‌ها را نیز در عمل سهولت می‌بخشد.

به هر صورت طراحی یک مشارکت درست می‌تواند با در اختیار گذاشتن داده‌های بیشتر و دیدگاه‌های متنوع و تطبیق بهتر و هر چه بیشتر قوانین با دنیای واقعی خارجی به بهبود چرخه قانون‌گذاری کمک کند.

مبانی سیاستی ضرورت بکارگیری رویکرد قانون‌سپاری

پس از بیان موارد مختلفی مانند تعریف قانون‌سپاری و تفاوت آن با سایر مفاهیم مشابه و ... می‌بایست در خصوص اجرای آن تمرکز کنیم. اما قبل از وارد شدن به بحث اجرا، باید این سوال را پرسید آیا قانون‌سپاری به عنوان یک رویکرد کلی در سیاست‌های اصلی نظام پذیرفته شده است یا خیر؟ پاسخ مثبت است. فراتر از دلایل عقلی، دلایل مبتنی بر تکالیف سیاست‌های مصوبی در کشور موجود است که ورود دستگاه‌های عالی کشور مانند مجلس شورای اسلامی و ... به بحث قانون‌سپاری را موجه، و بلکه ضروری می‌نماید. در اسناد بالادستی کشور ما نیز به مقوله قانون‌سپاری اشاره شده است. به خصوص در سیاست‌های کلی نظام قانون‌گذاری که در سال گذشته (۱۳۹۸) توسط مقام معظم رهبری ابلاغ شده است به لزوم جلب مشارکت حداکثری مردم، ذی‌نفعان و نهادهای قانونی مردم‌نهاد تخصصی و صنفی در فرآیند قانون‌گذاری اشاره شده است. برخی از مواردی که در سیاست‌های کلی به قانون‌سپاری اشاره شده در جدول زیر فهرست شده است:

عنوان سیاست: سیاست‌های کلی نظام قانون‌گذاری

تاریخ ابلاغ: ۶ مهر ۱۳۹۸

بند: ۹

متن بند سیاست

- ۹- رعایت اصول قانون‌گذاری و قانون‌نویسی و تعیین سازوکار برای انطباق لوایح و طرح‌های قانونی با تأکید بر:
- شفافیت و عدم ابهام.
  - ابتناء بر نظرات کارشناسی و ارزیابی تأثیر اجرای قانون.
  - جلب مشارکت حداکثری مردم، ذی‌نفعان و نهادهای قانونی مردم‌نهاد تخصصی و صنفی در فرآیند قانون‌گذاری.

عنوان سیاست : سیاست‌های کلی نظام اداری

تاریخ ابلاغ: ۱۴ فروردین ۱۳۸۹

بند: ۱۳

متن بند سیاست

عدالت محوری، شفافیت و روزآمدی در تنظیم و تنقیح قوانین و مقررات اداری.

عنوان سیاست : سیاست‌های کلی نظام اداری

تاریخ ابلاغ: ۱۴ فروردین ۱۳۸۹

بند: ۱۹

متن بند سیاست

زمینه‌سازی برای جذب و استفاده از ظرفیت‌های مردمی در نظام اداری.

عنوان سیاست : سیاست‌های برنامه پنج‌ساله دوم

تاریخ ابلاغ: ۱۸ آبان ۱۳۷۲

بند: ۴

متن بند سیاست

تصحیح و اصلاح نظام اداری و قضایی تا رسیدن به وضعی که بتواند برنامه را در

جهت هدف‌هایش به درستی اجرا کند، بوسیله کاستن از حجم، افزودن بر تحرك و کارآیی، بکارگیری مدیران لایق، امین و متعهد، تنظیم قوانین مورد نیاز، تعبیه نظام نظارت و پیراستن عیوب اخلاقی مانند کم‌کاری، رشوه‌خواری، بی‌تفاوتی در انجام وظایف و کاغذبازی در هرگوشه معیوب از آن.

عنوان سیاست : سیاست‌های برنامه پنج‌ساله دوم

تاریخ ابلاغ: ۱۸ آبان ۱۳۷۲

بند: ۲۳

متن بند سیاست

گسترش و عمق بخشیدن روحیه تعاون و مشارکت عمومی، و بهره‌مند ساختن دولت از همدلی و توانایی‌های عظیم مردم.

عنوان سیاست : سیاست‌های برنامه پنج‌ساله سوم

تاریخ ابلاغ: ۱ خرداد ۱۳۷۸

بند: ۲۹

متن بند سیاست

تقویت و کارآمد کردن نظام بازرسی و نظارت، و اصلاح قوانین و مقررات در جهت رفع تداخل میان وظایف نهادهای نظارتی و بازرسی.

عنوان سیاست : سیاست‌های کلی برنامه چهارم توسعه

تاریخ ابلاغ: ۲۰ آذر ۱۳۸۲

بند: ۱۱

متن بند سیاست

تلاش در جهت تبیین و استحکام مبانی مردم‌سالاری دینی و نهادینه‌کردن آزادی‌های مشروع از طریق آموزش، آگاه‌بخشی و قانونمند کردن آن.

عنوان سیاست : سیاست‌های کلی برنامه چهارم توسعه

تاریخ ابلاغ: ۲۰ آذر ۱۳۸۲

بند: ۱۸

متن بند سیاست

گسترش و عمق بخشیدن به روحیه تعاون و مشارکت عمومی و بهره‌مند ساختن دولت از همدلی و توانایی‌های عظیم مردم.

عنوان سیاست : سیاست‌های کلی برنامه چهارم توسعه

تاریخ ابلاغ: ۲۰ آذر ۱۳۸۲

بند: ۲۲

اصلاح قوانین و مقررات در جهت رفع تداخل میان وظایف نهادهای نظارتی و بازرسی.

عنوان سیاست: سیاست‌های کلی برنامه پنجم توسعه

تاریخ ابلاغ: ۱۲ دی ۱۳۸۷

بند: ۱۶

متن بند سیاست

تقویت و کارآمد کردن نظام بازرسی و نظارت، اصلاح قوانین و مقررات در جهت رفع تداخل میان وظایف نهادهای نظارتی و بازرسی.

عنوان سیاست: سیاست‌های کلی برنامه پنجم توسعه

تاریخ ابلاغ: ۱۲ دی ۱۳۸۷

بند: ۳۶

متن بند سیاست

تقویت حضور و مشارکت مردم در عرصه‌های سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی.

معرفی برخی از سامانه‌ها و پروژه‌های

قانون‌سپاری (ادامه)

کشور فرانسه را می‌توان به عنوان یکی از کشورهای پیشرو در زمینه‌ی قانون‌گذاری نامید. این کشور همچنین به حوزه‌ی قانون‌سپاری نیز وارد شده و سامانه‌های مختلفی برای این کار ایجاد کرده است. یکی از این سامانه‌ها، با عنوان «پارلمان و شهروندان» شناخته می‌شود. در ادامه، این سامانه را به صورت کامل معرفی خواهیم کرد.

معرفی سامانه قانون‌سپاری فرانسه

نام سامانه: **Parlement & Citoyens**

حوزه جغرافیایی: فرانسه

حوزه‌های فعالیت: قانون‌سپاری، جمع‌سپاری

آدرس سایت:

<https://parlement-et-citoyens.fr/>

فرانسه و شهروندان را در کنار هم جمع می‌کند تا درباره مسائل سیاسی بحث کنند و به صورت مشارکتی، پیش‌نویس قوانین را تهیه نمایند. گرچه این پلتفرم توسط جامعه مدنی راه‌اندازی شده اما از آن زمان تاکنون نمایندگان فرانسه نیز از آن استفاده می‌کنند.

سامانه پارلمان و شهروندان توسط گروه فناوری شهروندی **Cap Collectif** با همکاری نزدیک تعدادی از نمایندگان پارلمان فرانسه ایجاد شده است. هدف از آن ارتقای مشارکت عمومی در فرآیند ایجاد قانون به خصوص قبل از ارائه لایحه و طرح به پارلمان است. «پارلمان و شهروندان» یک پلتفرم آنلاین کاملاً مردم‌نهاد است. این سامانه نمایندگان مجلس

Parlement & Citoyens
ensemble, faisons la loi

Accueil

Participer ▾

S'engager ▾

Actualités ▾

À propos ▾

Inscription

Connexion

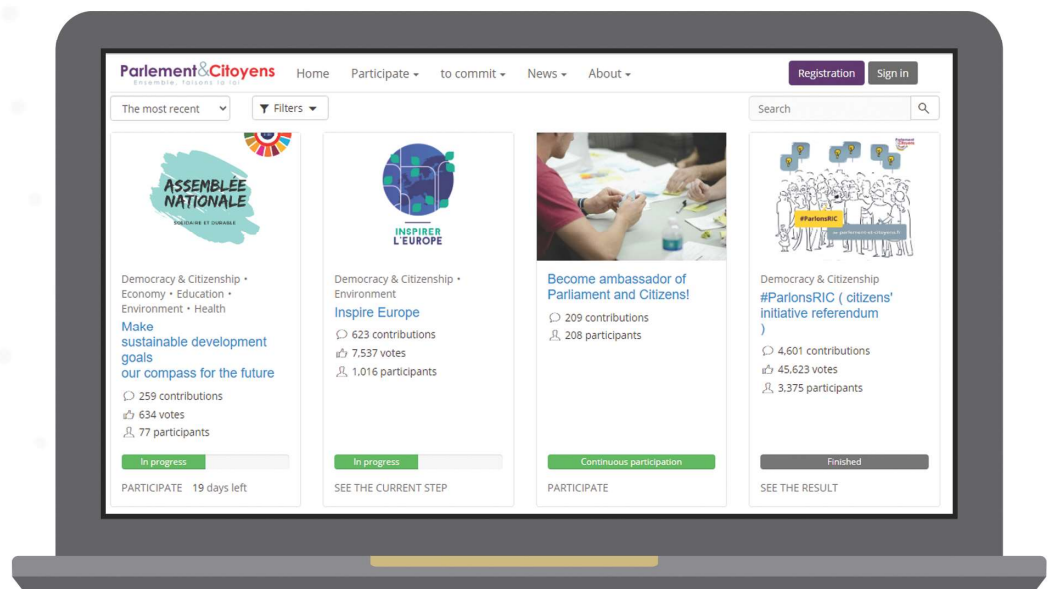
Participez à l'élaboration de la loi

Parlement & Citoyens permet aux citoyens et aux parlementaires de rechercher ensemble les solutions aux problèmes de notre pays

این پلتفرم مردم فرانسه را قادر ساخته تا ورودی لازم برای تدوین پیش‌نویس قانونی را از طریق فرآیند مشورت آنلاین و چند مرحله‌ای فراهم کنند. به عنوان مثال، در این سامانه، یک نماینده مشکلی را مطرح می‌کند. سپس شهروندان می‌توانند به تعریف دقیق آن کمک کنند، راه‌حل‌هایی برای آن ارائه می‌کنند و می‌توانند راه‌حل‌های پیشنهادی را ارزیابی کنند. شهروندان می‌توانند در بحث‌های ویدئویی با نمایندگان نیز شرکت کنند. لذا می‌توان این سامانه را با قدری تسامح، جمعی از دو گونه جمع‌سپاری همکاری باز و رقابت‌های جمع‌سپاری دانست. در پایان این فرایند، گزارش نهایی توضیح می‌دهد که چه وقت و چطور از ورودی شهروندان برای تدوین پیش‌نویس نهایی قانون استفاده شده است (فرایندهای مشورتی توسط نمایندگان حمایت می‌شوند که در کل فرایند حضور دارند، اما در واقع توسط داوطلبان مدیریت می‌شوند).

در تصویر زیر می‌توانید طرح‌ها و لوایح پیشنهادی را مشاهده کنید. همچنین می‌توان وضعیت هر طرح با محوریت فرصت داشتن برای مشارکت عمومی راجع به آن مشاهده کرد.

این سامانه، به گفته‌ی بنیانگذاران آن، به دنبال برطرف ساختن سه بحران دموکراسی کشور فرانسه است. این سه بحران به شرح زیر است:

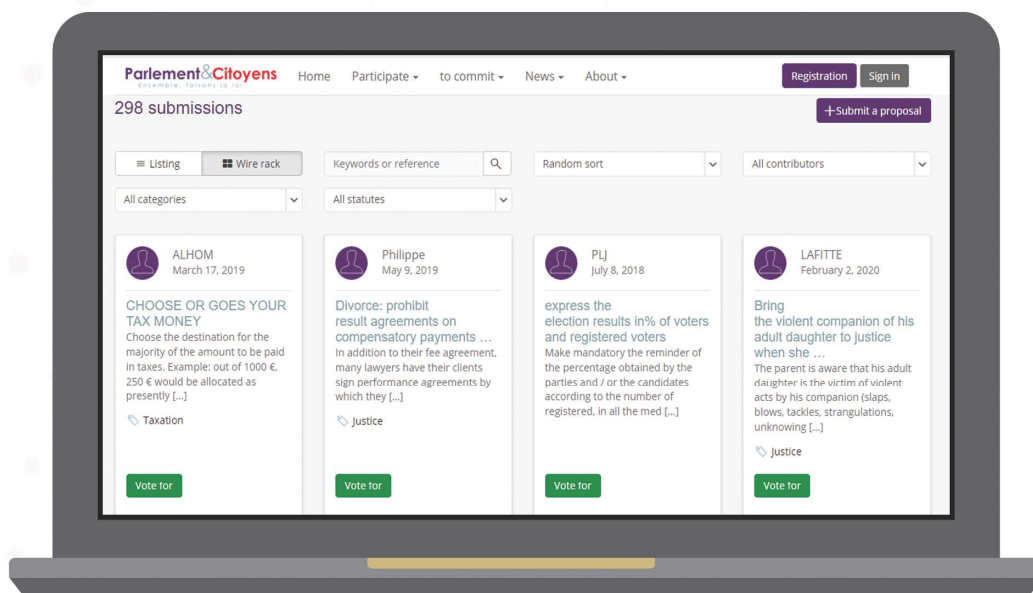

در همین رابطه، این سامانه سه راهکار عمده برای بحران‌های بیان شده دارد:

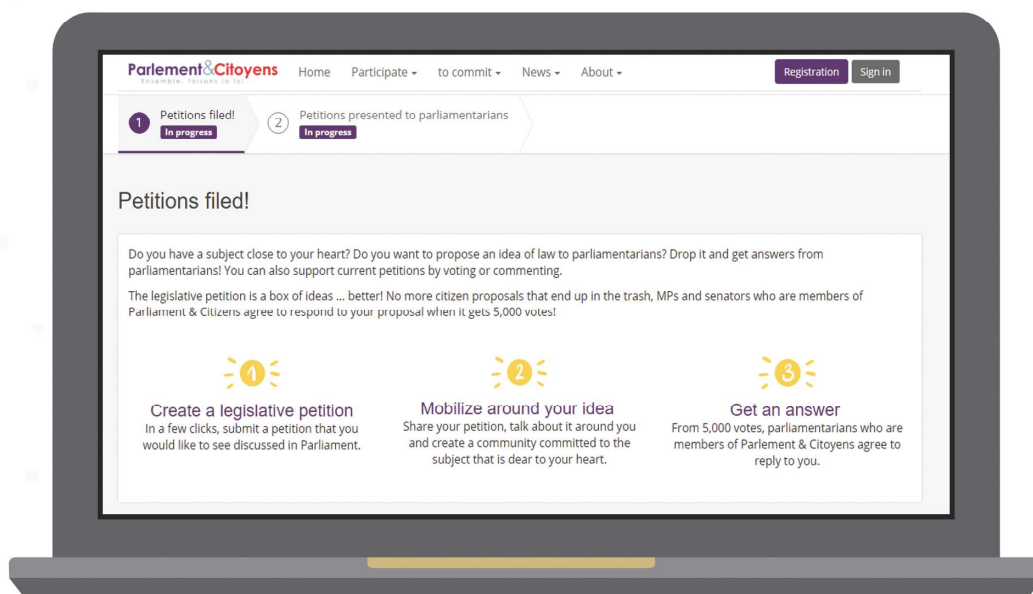
- ۱. کمک به حل بحران کارایی سیاست‌های عمومی:** ارتقای منابع اطلاعاتی نمایندگان با استفاده از عنصر مشارکت عمومی و همچنین درگیر کردن ذینفعان مختلف در فرآیند آماده‌سازی قوانین. این فرآیند می‌بایست، شفاف، غیرتعصبی، علمی، روش‌مند و با کمک عموم جامعه باشد.
- ۲. کمک به حل بحران مشروعیت قوانین تولید شده:** باز کردن فرآیند قانون‌گذاری در پارلمان به روی مردم و نخبگان. محدود کردن تاثیر لابی‌ها و منافع حزبی از طریق شفافیت و مشارکت.
- ۳. کمک به حل بحران اعتماد شهروندان به بازیگران سیاسی:** اصلاح روابط شهروندان و نمایندگان و بازآفرینی اعتماد آنها به بازیگران سیاسی. ارتقای همکاری شهروندان با بازیگران سیاسی.

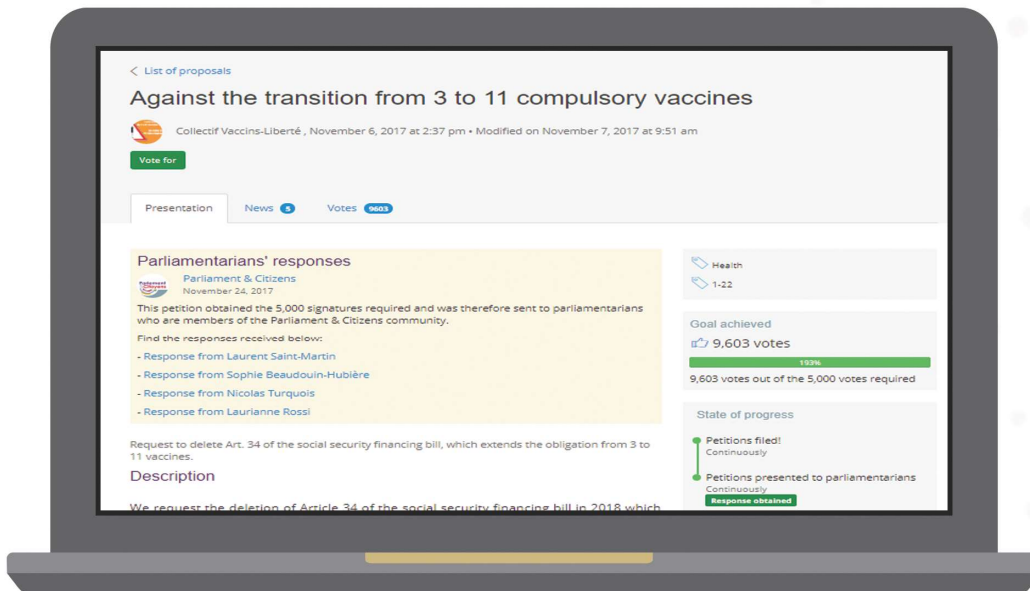
علاوه بر مشارکت در فرآیند قانون‌گذاری، امکان عریضه‌نویسی و جمع‌آوری امضا برای طرح یک مساله در پارلمان نیز در این سامانه فراهم شده است. صفحه زیر، عریضه‌های نگاشته شده و تعداد امضای آن‌ها نیز قابل مشاهده است:

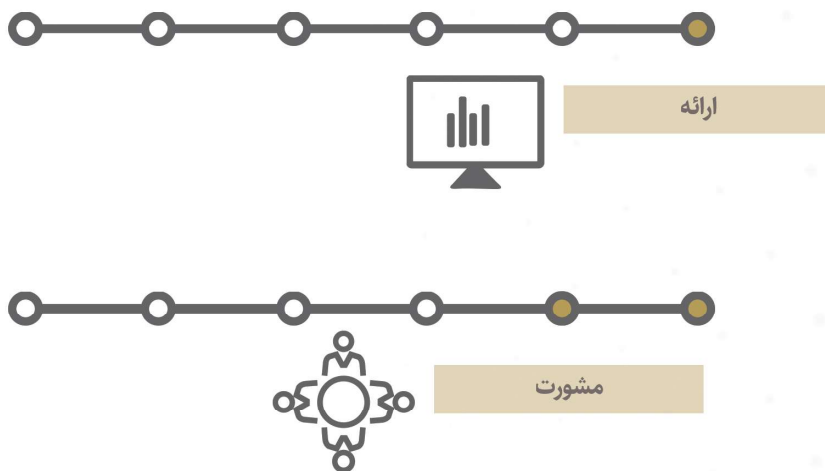
همچنین هر فردی قادر خواهد بود، مساله خود را مطرح کرده و به دنبال جمع‌آوری امضا باشد. در صورتی که تعداد امضاها از ۵۰۰۰ عبور کند، نمایندگان مجلس موظف به پاسخگویی هستند.

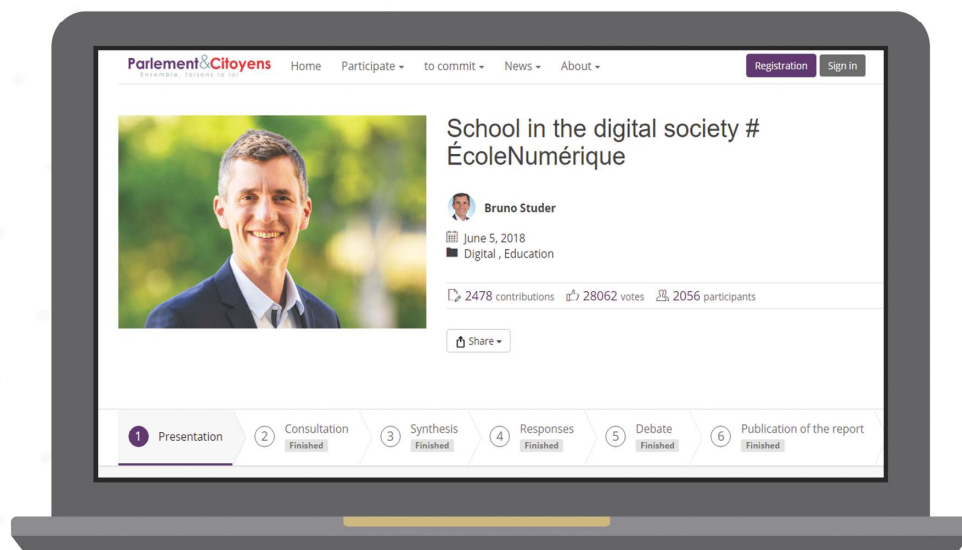
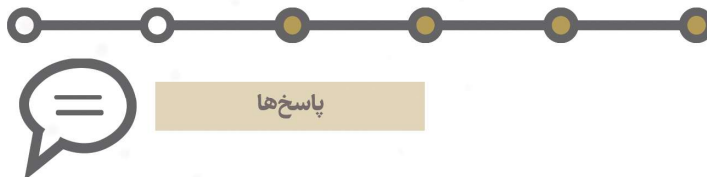

شکل زیر، عریضه‌ای را در حوزه سلامت نشان می‌دهد که توانسته با بیش از ۹۰۰۰ امضا، در پارلمان طرح شود. نتیجه آن نیز قابل مشاهده است.

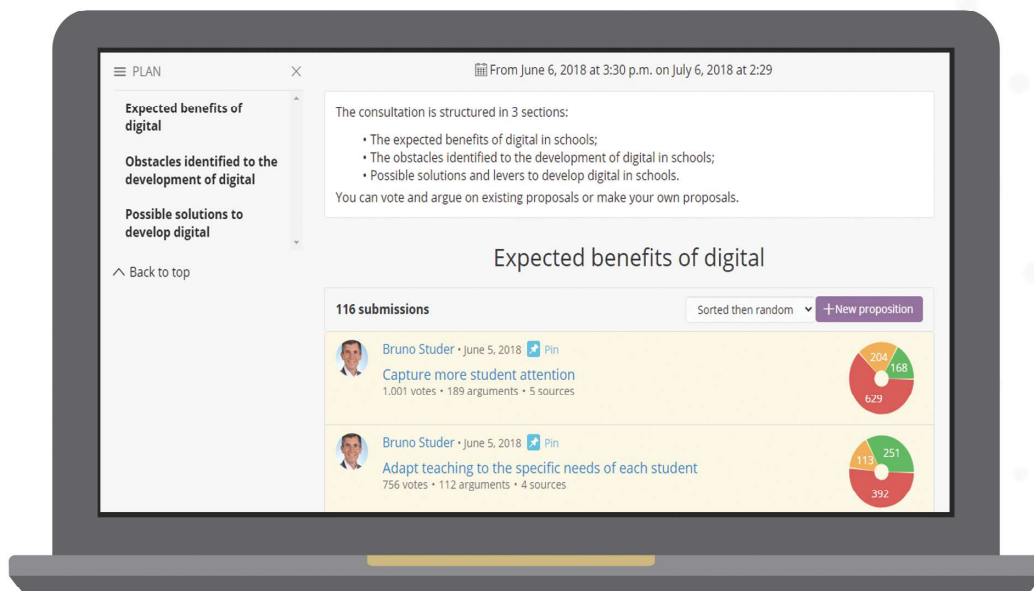

در حوزه‌ی قانون‌سپاری نیز، هر طرح یا لایحه (در صورتی که نماینده اصلی مسئول آن تشخیص بدهد) می‌تواند وارد مرحله مشارکت‌جویی شود. مشارکت‌جویی نیز ۶ مرحله دارد:

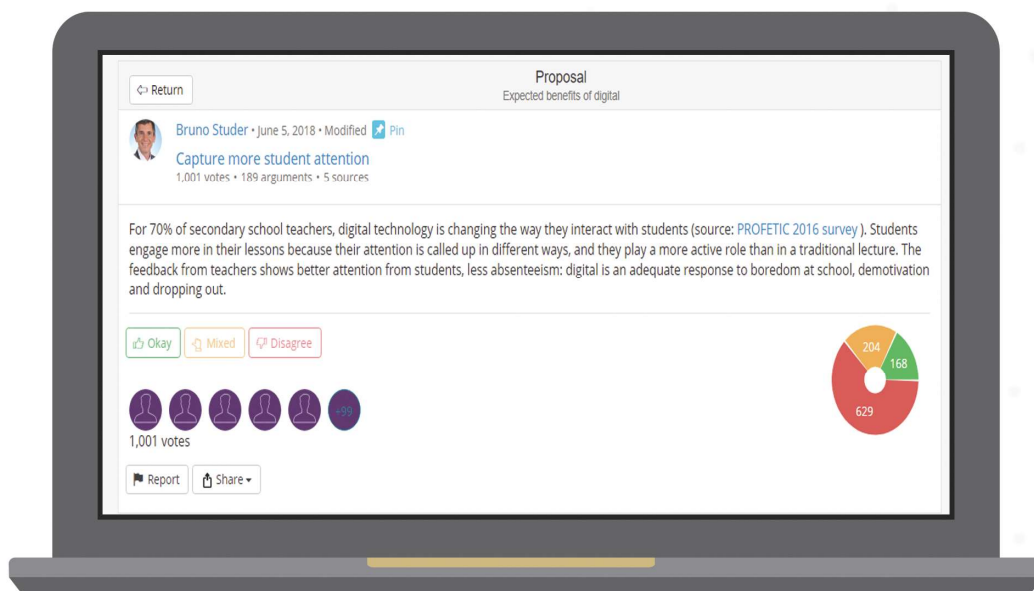

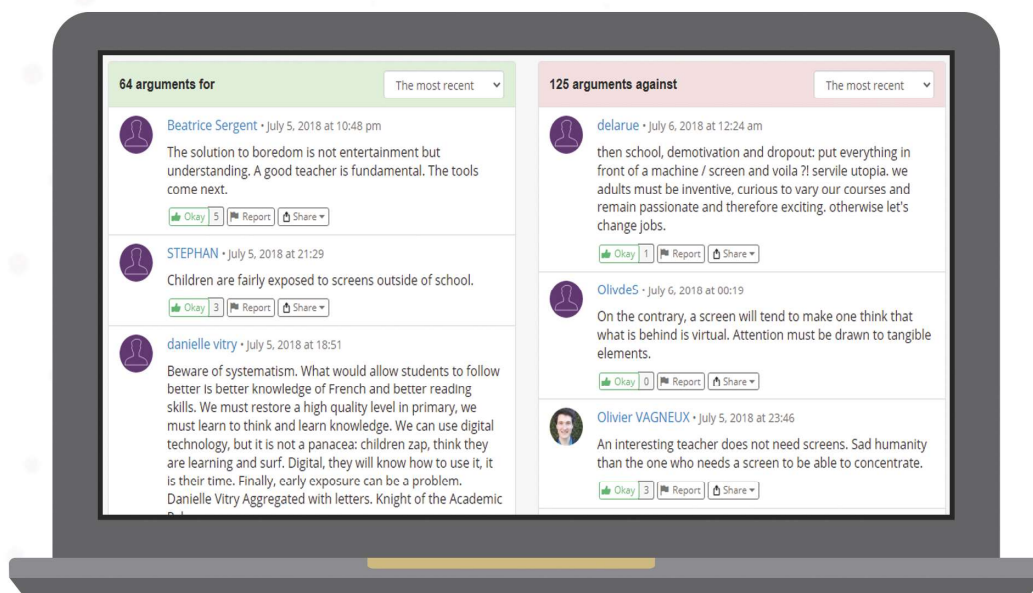
تصویر زیر، بخشی از مشورت و نظرخواهی نماینده طراح نشان داده شده است:

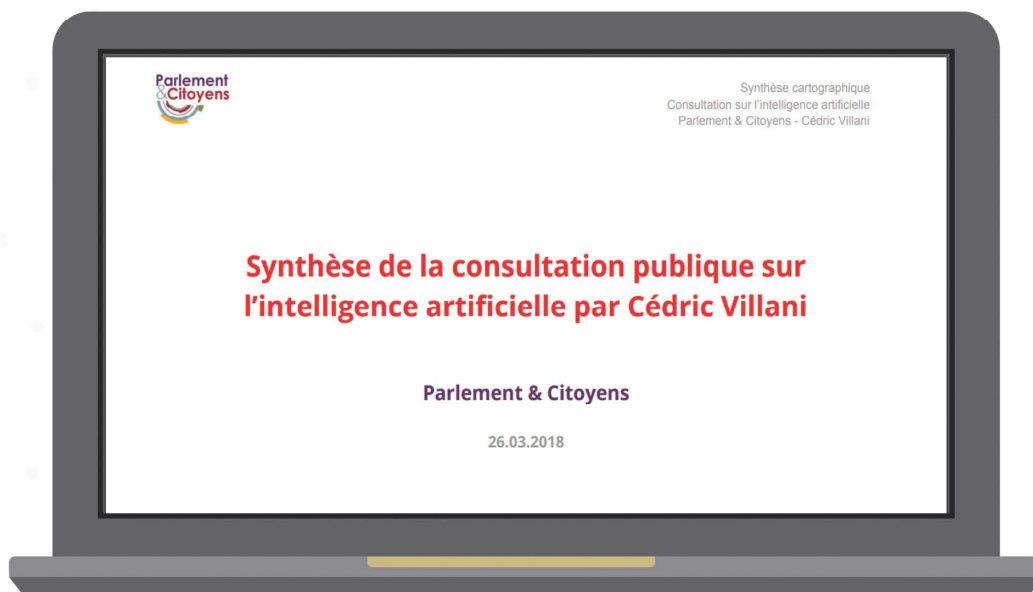
همچنین هر فردی می‌تواند نظر خود را راجع به بند مربوطه در قانون پیشنهادی با اعلام رای مثبت، منفی و یا ممتنع اعلام کند.

همچنین افراد می‌توانند به صورت مکتوب نظر خود را در موافقت و یا مخالفت با بند مطرح شده یادداشت کنند. دیگر افراد نیز می‌توانن روی نظر شما رای دهند یا بحث کنند.

در قسمت جمع‌آوری نظرات نیز، به صورت خلاصه و یکجا، همه‌ی نظرات را دانلود کرد. تصویر زیر، پی‌دی‌اف نظرات گردآوری شده راجع به یک طرح را نشان می‌دهد:

در آخر نیز، نتیجه مشورت‌ها و پاسخ نمایندگان به سوالات و ... مطرح می‌شود.

فناوری، دارای پتانسیل گسترده‌ای برای تغییر نحوه ارتباط شهروندان با یکدیگر، ارتباط شهروندان با دولت و تقویت جوامع و حکومت‌ها است. امروزه شهروندان، سازمان‌ها و دولت‌ها از فناوری برای اطلاع‌رسانی و تشویق مشارکت شهروندی استفاده می‌کنند؛ مواردی مانند انتخابات و رأی‌دهی، دولت الکترونیک و یا راه‌اندازی کمپین‌های جمع‌سپاری. این دسته از فعالیت‌های در حال رشد به عنوان «فناوری شهروندی» مشهور شده‌اند.